

Zvláštní tvorové

My lidé jsme zvláštní tvorové. Není pochyb, že naše těla se stejně jako těla zvířat vyvinula procesem přírodního výběru. Přesto se od všech ostatních tvorů v mnoha směrech lišíme. Například dovedeme mluvit. Myslíme si o sobě, že jsme nejinteligentnějšími obyvateli této planety. Vyskytujeme se téměř všude a jsme neobyčejně vynalézaví co do způsobů obživy. Vedeme války, věříme svým náboženstvím, pohřbíváme své mrtvé a stydíme se za věci okolo sexu. Díváme se na televizi, jezdíme v autech a pojídáme zmrzlinu. Naše činnost má tak ohromný vliv na ekosystémy této planety, až se zdá, že jednoho dne zničíme vše, na čem závisí naše existence. Mezi problémy, které souvisejí s lidským bytím, patří i to, že se na lidi těžko dokážeme dívat bez předsudků.

Na jedné straně jsme bezpochyby zvířata srovnatelná se všemi ostatními zvířaty. Naše plíce, srdce a mozky jsou složeny ze živočišných buněk; přijímáme potravu, dýcháme a rozmnožujeme se. Darwinova teorie evoluce přírodním výběrem nám dostatečně vysvětluje, jak jsme se spolu s ostatními živými tvory objevili na této planetě i proč toho máme tolik společného s jinými živočichy. Na druhé straně se však v mnohém chováme jinak než ostatní živočichové. V době, kdy biologie tak úspěšně vysvětlila většinu našich podobností s ostatními živými tvory, si musíme položit opačnou otázku. V čem jsme jiní? Lišíme se naší skvělou inteligencí, naším vědomím, jazykem nebo čím vlastně?

Nejčastější odpověď zní, že jsme zkrátka inteligentnější než kterýkoli jiný druh. Jenže sama představa inteligence je navýsost vágní a vyvolává nekonečné debaty, jak ji definovat, jak ji měřit a do jaké míry ji lze zdědit od předků. Výzkum umělé inteligence (artificial intelligence, AI) přichystal mnoho nečekaných překvapení pro všechny, kdo se domnívali, že vědí, čím je lidská inteligence tak zvláštní.

V počátcích výzkumů AI se badatelé domnívali, že pokud se jim podaří naučit počítače hrát šachy, napodobí jednu z nejvyšších forem lidské inteligence. V těch dobách byla představa, že by počítače mohly hrát velmi dobře, nebo dokonce porazit velmistra, čímsi nemyslitelným. Dnes však má většina stolních počítačů obstojné šachové programy už v základní výbavě a program *Deep Blue* porazil roku 1997 mistra světa Garryho Kasparova, čímž skončila lidská nadvláda v královské hře. Počítače možná hrají jinak než lidé, ale jejich úspěchy dokázaly, jak chybně můžeme hodnotit vlastní inteligenci. To, co jsme na člověku pokládali za jeho nejzvláštnější schopnost, nemusí být nikterak zvláštní.

Pravým opakem jsou zdánlivě neinteligentní záležitosti jako úklid domu, okopávání zahrady nebo příprava šálku čaje. Výzkumníci z oblasti umělé inteligence se nesčetněkrát snažili sestrojít roboty, kteří by tyto činnosti zvládli, pokaždé však přiznali porážku. První obtíž spočívá v tom, že ke jmenovaným činnostem potřebujete zrak. Často se uvádí historka (jež však je pravděpodobně smyšlená), že Marvin Minsky z MIT (Massachusetts Institute of Technology) kdysi zadal svým studentům úkol vyřešit problém počítačového zraku během letních prázdnin. Po několika desetiletích je jeho problém tím, čím byl tenkrát – problémem. My lidé pokládáme zrak za cosi tak přirozeného, že nám nedochází, o jak složitý proces se musí jednat. A navíc, což je třeba připomenout, nás tento typ inteligence neodlišuje od zvířat, neboť ta vidí také.

Neposkytne-li nám jednoduchou odpověď naše inteligence, třeba nám ji poskytně vědomí. Mnoho lidí se domnívá, že lidské vědomí je čímsi unikátně lidským. Vědci však nedokáží ani definovat, co slovo „vědomí“ znamená. Každý z nás ví, jaké to je mít vědomí, ale nikdo tuto skutečnost nedokáže sdělit jinému člověku. Touto smutnou skutečností – podmíněnou subjektivním charakterem vědomí jako takového – si lze vysvětlit, proč byly po většinu minulého století jakékoli vědecky vedené debaty o vědomí víceméně zakázány. Až v současnosti se vědomí konečně znovu dostává do módy, ale vědci a filozofové se nedovedou shodnout dokonce ani na tom, jak bude vysvětlení vědomí, jestliže k němu jednou dospějí, vlastně vypadat. Někteří vědci tvrdí, že „tvrdý oříšek“ subjektivity se vyčleňuje ze všech ostatních vědeckých problémů a žádá si zcela nový typ řešení, zatímco jiní jsou přesvědčeni, že jakmile detailně pochopíme stavbu a funkci mozku, problémy s vědomím přestanou existovat.

Někteří lidé věří v existenci duše či spirituální síly, která transcenduje fyzicky existující mozek a je podstatou lidské jedinečnosti. S ústupem náboženského vnímání světa se stále méně lidí intelektuálně přiklání k takovému názoru, avšak

většina z nás si i dnes představuje sama sebe jako malá vědomá „já“ v našich mozcích: ono „já“ za nás pohlíží na svět, činí rozhodnutí, řídí naše skutky a nese za ně odpovědnost.

Později si ukážeme, proč je tento pohled nutně chybný. Ať se naše mozky zabývají čímkoli, neopotřebují k tomu pomoc od jakéhosi externího, magického já. Různé části mozku plní své úkoly nezávisle na jiných částech a v kterémkoli okamžiku probíhá nespočet různých pochodů. Můžeme se sice domnívat, že kdesi v mozku je jakési ústředí, kam přicházejí všechny informace a pocity a odkud jsou vysílána rozhodnutí. Jenže takové ústředí neexistuje. Naše běžné vnímání našich „vědomých já“ se v něčem zjevně velice mýlí. Jisté však je, že s našimi zmatenými znalostmi si nemůžeme dovolit tvrdit, že ostatní zvířata nemají vědomí, a tudíž nemáme právo se domnívat, že vědomí je pouze naší výsadou. V čem tedy jsme tak unikátní?

Proč jsme jiní?

Základní myšlenkou této knihy je tvrzení, že naše unikátnost spočívá v naší schopnosti napodobovat druhé.

Napodobování čili imitace je pro lidi samozřejmostí. Zkusili jste se někdy posadit k malému miminku a mrkat na něj, zamávat mu, pošklebovat se na něj nebo se na něj jen usmát? Co se stalo? Děťátko velmi často též zamrkalo, natáhlo po vás ručičky nebo se usmálo. Neustále se navzájem imitujeme. Podobně jako zrak je pro nás i imitování druhých tak přirozené, že nad ním ani neuvažujeme. Rozhodně v něm nevidíme nic obzvlášť chytrého. Přesto si ukážeme, že je fantasticky chytré.

Jisté je, že pro jiná zvířata napodobování tak samozřejmé není. Zkuste zamrkat, zamávat nebo se usmát na svoji kočku nebo svého psa. Co se stane? Domácí mazlíček možná zapřede nebo zavrtí ocasem, možná sebou trhne nebo uteče, ale určitě vás nezkusí napodobit. Kočku nebo krysou můžete naučit škemrat o jídlo, jestliže ji budete postupně odměňovat, ale určitě je nic nenaučíte, když jim celý trik pouze předvedete – a nenaučí je to ani jiná kočka nebo krysa. Mnohaleté a podrobné výzkumy imitace v říši zvířat dospěly k jednoznačnému závěru, že jde o extrémně vzácný jev (vrátím se k němu ve 4. kapitole). I když se můžeme domnívat, že kočka svá kořata učí lovit, čistit si kožich nebo chodit na kočičí záchod, kořata se neučí napodobováním. Když ptačí rodiče svá mláďata „učí“

létat, dělají to spíš tak, že je vytlačí k okraji hnízda a dají jim šanci předvést, co v nich je, než aby jim letecké schopnosti předváděli k napodobení.

Přítom však všichni známe příběhy o zvířatech, která napodobovala lidské chování. Zvláště chovatelé zvířat se v nich vyžívají. Na internetu lze najít příběh o kočce, která se naučila splachovat záchod, a brzy stejný trik naučila i jinou kočku. Nyní spolu sedí na toaletě a splachují a splachují. Poněkud věrohodnější historku vyprávěla Diana Reissová, psychologka z Rutgersovy univerzity. Diana zkoumá delfíny skákavé, o kterých se ví, že dokáží napodobovat různé zvuky a akustické signály, a dokonce i prosté úkony (Blauer a Johnson, 1994; Reiss a McCowan, 1993). Když své delfíny trénovala, jednak je odměňovala rybami, jednak je trestala jakýmsi „trucováním“. Když něco neprovedli správně, vzdálila se od okraje bazénu a až po minutě se jim vrátila na oči. Jednoho dne hodila jednomu delfínovi rybu, na které omylem zůstaly ostré ploutvové trny. Delfín se okamžitě otočil, odplaval, a na opačné straně bazénu minutu trucoval.

Ten příběh mě oslovil a nemohla jsem se ubránit představě, že delfíni situaci porozuměli a že jednali inteligentně, vědomě a promyšleně jako my. Žádnou z oněch věcí však nedokážeme ani definovat, natož abychom dokázali posoudit, zda je delfín při tomto zjevně reciprokém chování uplatnil. Najisto ale víme, že doktorku Reissovou správně imitoval. Na imitaci se díváme tak přezíravě, že nám ani nedochází, jak je vzácná u většiny zvířat a jak je častá mezi lidmi.

Možná je záhodno si připomenout, že nemáme dostatek slov k označení radikálně odlišných způsobů učení. Slovo „učení“ používáme pro celou řadu procesů od prostého asociativního učení čili „klasického podmiňování“ (jehož jsou schopna téměř všechna zvířata), přes učení se pokusem a omylem čili „operantní podmiňování“ (i to zvládnou mnohá zvířata) až po učení se imitací (které nevládnou téměř nikdo). Pokusím se dokázat, že nevídaná lehkost, s jakou dokážeme napodobovat, nás zaslepila před prostým faktem – že právě schopnost *imitace* je naší zvláštností.

Imitace a mem

Kdykoli někoho imitujete, cosi se předává. Ono „cosi“ pak může být předáno znovu a znovu, a tak začít žít samostatným životem. Můžeme tu věc nazvat myšlenkou, návodem, chováním, jednotkou informace ..., jestliže se ji ale chystáme prostudovat, měli bychom pro ni mít jméno.

Takové jméno naštěstí existuje. Je jím slovo „mem“.

Slovo „mem“ se poprvé objevilo v bestselleru Richarda Dawkinse *Sobecký gen*. Oxfordský zoolog Dawkins v této knize popularizoval stále vlivnější myšlenku, že evoluci lze nejlépe pochopit jako soutěž mezi zúčastněnými geny. Zatímco v dřívějších desetiletích 20. století biologové lehkovážně hovořili o evoluci „pro dobro druhu“, aniž by se zamýšleli nad jejími mechanismy, kolem roku 1960 si začali uvědomovat, že se ocitli ve vážných potížích (Williams, 1966). Kdyby se totiž například skupina organismů chovala tak, aby to prospívalo dobru celé skupiny, mohl by jedinec, který by se na skupinu neohlížel, velice snadno žít na její úkor. Následně by po sobě zanechal více potomků než ostatní, ti by se opět neohlíželi na prospěch skupiny a celá skupina by ztrácela. Podle modernějšího „genocentrického“ chápání se nám může pouze zdát, že evoluce postupuje ve prospěch zájmů jedince, nebo celého druhu. Ve skutečnosti se jedná o soutěžení mezi geny. Tento nový pohled nám umožnil mnohem důslednější chápání evoluce a proslul jako „teorie sobeckého genu“.

Musíme si bezvýhradně ujasnit, co se v tomto kontextu míní slovem „sobecký“: Nejde o geny *pro* sobectví. Takové geny by naváděly své nositele, aby se chovali sobecky, a o to zde nejde ani v nejmenším. Termín „sobecký“ znamená, že geny hrají pouze samy za sebe, že jejich jediným zájmem je jejich replikace a že pouze usilují o to být předány do další generace. Ovšemže si nemůžeme představovat, že geny mají nějaké „zájmy“ ve smyslu vědomých přání a záměrů, jak jim rozumíme my lidé. Vždyť jsou to jen chemické návody, které mohou být zkopírovány. Kdykoli tudíž použiji výraz „geny chtějí“ nebo „geny jsou sobecké“, vyjadřuji se zkratkovitou metaforou, abych tak obešla zdlouhavá vysvětlování. Určitě neuškodí, jestliže si připomeneme, že geny buď *jsou*, nebo naopak *nejsou* úspěšně předány do následující generace. Stručná metafora „geny chtějí *x*“ by tudíž měla znít, „geny, které kódují *x*, budou s největší pravděpodobností předány potomkům“. V tom spočívá jejich jediná schopnost – schopnost vytvářet kopie sebe sama, replikovat se. Pouze a jen v tomto smyslu jsou sobecké.

Dawkins rovněž upozornil na důležitý rozdíl mezi „replikátory“ a jejich „nosiči“ či „vehikly“.¹ Replikátor je cokoli, co je kopírováno, včetně „aktivních replikátorů“, jež svou povahou ovlivňují své šance na opětovné kopírování. Nosič či vehikl je entita, jež vstupuje do interakcí s prostředím, a pro niž Hull (1988a)

---

¹ Orig. „vehicles“, jako „vehikl“ přeloženo v českém vydání *Sobeckého genu*.

možná právě proto prosazuje termín *interaktor*. Vehikly neboli interaktory nesou ve svém nitru replikátory, a tím jim zajišťují ochranu. Původním replikátorem byla podle všeho jednoduchá, samostatně se replikující molekula plovoucí v biologické prapolevce, ale v současnosti je nejznámějším replikátorem DNA. Jejimi nosiči jsou živé organismy a skupiny organismů, jež si žijí svůj život v mořích a v povětří, v lesích a na širých pláních a při tom interagují jak mezi sebou navzájem, tak se svým prostředím. Geny jsou sobecké replikátory, jejichž vzájemné soutěžení pohání evoluci na planetě Zemi. Dawkins ovšem věří, že jsou jen příkladem mnohem obecnějšího principu. Tvrdí, že kdykoli a kdekoli ve vesmíru se objeví život, „vyvine se jako soutěž rozdílně přežívajících replikátorů“ (1976, str. 192). Od této úvahy se odvíjí myšlenka univerzálního darwinismu, tedy aplikace darwinistického myšlení daleko za hranice biologické evoluce.

Na samém konci své knihy si Dawkins položil neodvratnou a provokativní otázku: Existují na naší planetě i jiné replikátory? Odpověď podle něj zní: Ano. Ačkoli si dosud líně plave v jakési kulturní prapolevce, přímo do očí nám hledí jiný replikátor – jednotka imitace.

Potřebujeme jméno pro nový replikátor, jméno, které by vystihovalo jednotku kulturního přenosu, jednotku *imitace*. „Mimem“ pochází z vhodného řeckého slova, ale dal bych přednost jednoslabičnému pojmu, který by zněl podobně jako *gen*. Doufám, že mi moji klasicky vzdělaní přátelé odpustí, když to zkrátím na *mem*. (*Sobecký gen*, české vydání z roku 1998, str. 174, překlad V. Kopský)

Jako příklady Dawkins uvedl „tóny, myšlenky, módní fráze, módní směry, způsoby výroby keramiky nebo stavby oblouků“. Zmínil se o vědeckých teoriích, jež se kdesi objeví, načež se světem samy šíří s tím, jak přeskakují z mozku na mozek. Spekuloval o náboženstvích coby skupinách memů s velkou schopností se šířit a nakazit celé společnosti vírou v Boha a posmrtný život. Mluvil o rozmarech módy a stravování, i o obřadech, zvycích a technologických inovacích – to vše se šíří s tím, jak jeden člověk imituje druhého. Memy se skladují v lidských mozcích (nebo v knihách a patentových dokumentech) a z člověka na člověka se šíří imitací.

Dawkins tak na několika málo stranách načrtl základy pro naše pochopení memetické evoluce. Zmínil se o šíření memů, jež údajně přeskakují z mozku na mozek, přirovnal je k parazitům, jež napadají hostitele, přemýšlel o nich jako o fyzicky existujících živých strukturách. Ukázal, že navzájem spolupracující

memy se budou spojovat do skupin, jako to dělají vzájemně kooperující geny. Především však o memech uvažoval jako o plnoprávných replikátorech. Stěžoval si, že mnozí jeho kolegové se zjevně zdráhali přijmout představu, že by se memy mohly šířit ve svém vlastním zájmu, nezávisle na tom, jaký prospěch to přinese genům. Kdykoli prý přišlo na otázky lidského chování, „chtěli by v takovém rozboru vždy hledat ‚biologickou výhodu‘“ (*Sobecký gen*, str. 176). Samozřejmě upozorňoval, že jsme své mozky získali z biologických (genetických) důvodů, ale teď, když je máme, získal nový replikátor svou příležitost. „[Mem] odstartuje svůj vlastní nový druh evoluce, a ta nemusí být žádným způsobem podřízena té staré“ (*Sobecký gen*, str. 176). Jinými slovy, memetická evoluce se může rozvíjet, aniž by se ohlížela na potřeby genů.

Jestliže má Dawkins pravdu, pak je lidský život skrz naskrz prostoupen memy a následky jejich přítomnosti. Vše, co jste se naučili imitováním někoho jiného, je mem. Musíme si však ujasnit, co zde míníme pojmem „imitace“, neboť na něm závisí celé pochopení memetiky. Dawkins psal, že memy se šíří „přeskakováním z mozku do mozku procesem, který můžeme v širším slova smyslu nazvat imitací“ (*Sobecký gen*, str. 175). I já budu o imitaci hovořit v širším pojetí. O imitaci půjde například tehdy, pokud vám kamarád či kamarádka poví nějaký příběh, vy si zapamatujete jeho hlavní myšlenku a tu sdělíte někomu jinému. Jistěže jste neimitovali každé slovo a gesto, avšak něco (hlavní myšlenka příběhu) se od vypravěče přenesla na vás a vy jste ji přenesli dál. V tomto „širším pojetí“ zde „imitací“ budeme chápat. A kdykoli budeme na pochybách, pamatujme, že cosi se muselo přenést z mozku do mozku.

Takže vše, co se takto chápanou imitací přeneslo od jedné osoby k jiné osobě, lze chápat jako mem. Memy jsou všechna slova vaší slovní zásoby, všechny historky, které vyprávíte, všechny znalosti a návyky, které jste se naučili od jiných lidí, i všechny hry, které hrajete. Jsou to písně, které si zpíváte, i zákony, které dodržujete. Ať jedete autem po levé (nebo pravé!) straně vozovky, obědváte kari se sklenicí piva nebo pizzu s kolou, pohvizdujete si melodii ze seriálu *Sousedé* nebo si jen s někým podáváte ruku, máte co do činění s memy. Každý z těchto memů prodělal unikátní evoluci a neopakovatelnou historii, avšak všechny se kopírují prostřednictvím vašeho chování.

Zamyslete se nad popěvkem „Happy Birthday to You“. Miliony lidí – na celém světě možná dokonce miliardy – znají její nápěv. Dokonce mi stačí napsat první verš, a věřím, že až k němu při čtení dospějete, začnete si popěvek v duchu pobrukovat. Ta slova vás ovlivnila, pravděpodobně nezávisle na vašich záměrech,

protože se spojila s čímśi, co se již dříve uložilo do vaší paměti. A jak se do vaší paměti popěvek dostal? Podobně jako miliony jiných lidí jste se jej i vy naučili imitací. Cosi, jakási informace nebo příkaz, se uhnízdlilo v našich mozcích, takže nyní na oslavách narozenin zpíváme stejnou píseň. A právě ono cosi nazýváme mem.

Memy se šíří, aniž by rozlišovaly, zda jsou pro nás užitečné, neutrální nebo prokazatelně škodlivé. Skvělý vědecký objev nebo technický vynález se mohou šířit, protože jsou pro nás užitečné. Písnička, například Jingle Bells (Rolničky), se může šířit, protože je hezká, ačkoli není nijak zvlášť užitečná a může nám docela lézt na nervy. A některé memy jsou zjevně škodlivé: řetězce typu „letadlo“ a pyramidový prodej, nové metody finančních podvodů a falešné ideologie, neúčinné metody hubnutí a nebezpečné „zázračné léky“. Memům je to pochopitelně jedno: jsou stejně sobecké jako geny a budou se zkrátka šířit jenom proto, že mohou.

Mějme na paměti, že pro memy používáme stejnou zkratkovitou metaforu jako pro geny. Kdykoli říkám, že memy jsou „sobecké“, že jim něco „je jedno“, případně že se „chtějí“ šířit, tvrdím pouze to, že úspěšné memy jsou kopírovány, rozmnožovány a šířeny, kdežto neúspěšné memy se nešíří. Navenek se pak zdá, jako by memy „chtěly“, abychom je kopírovali a šířili, a jako by jim „bylo jedno“, co to způsobí našim genům.

V tom je celé kouzlo myšlenky o memech. Máme-li ovšem začít přemýšlet v memetických kategoriích, musí v našem pohledu na svět nastat zásadní obrat podobný tomu, který podstoupili biologové, když si osvojili myšlenku sobeckého genu. O našich myšlenkách musíme přestat přemýšlet jako o našich výtvorech, jež jsou zde k našemu prospěchu, a musíme je začít vnímat jako autonomní sobecké memy, jejichž jediným cílem je nechat se zkopírovat. My lidé jsme se díky své schopnosti napodobovat stali jen fyzickými „hostiteli“, kteří memům umožňují jejich šíření. Takto by alespoň vypadal „pohled na svět očima memu“.

Strach z memů

Je to dost hrůzostrašná myšlenka. Snad právě proto bývá slovo „mem“ tak často psáno v uvozovkách, jako by se autoři omlouvali za jeho použití. Viděla jsem i uznávané přednášející, kteří omluvně lomili rukama, kdykoli museli říct slovo „mem“ nahlas. Přesto se termín postupně dočkal širší cirkulace, a dokonce se dostal do

Oxfordského slovníku angličtiny. Na internetu existují diskusní skupiny i on-line časopis *Journal of Memetics*, v kyberprostoru získala myšlenka memů dokonce jakýsi kultovní rozměr. Naopak v akademických institucích dosud není zdaleka tak úspěšná. Pročtením několika nejlepších nově vydaných knih o původu člověka, evoluci jazyka a evoluční psychologii zjistíte, že termín „mem“ se ve většině z nich neobjevuje („Mem“ nenajdete v rejstřících autorů jako Barkow et al., 1992; Diamond, 1997; Dunbar, 1996; Mithen, 1996; Pinker, 1994; Mark Ridley, 1996; Tudge, 1995; Wills, 1993; Wright, 1994). Přitom koncepce memu může být pro zmíněné disciplíny navýsost užitečná. Pokusím se ukázat, že nastal čas, abychom začali brát vážně příspěvek nové kategorie replikátorů pro lidskou evoluci.

Na koncepci memů mnohé jistě trápí, že se dotýká našich nejhlubších představ o tom, kdo jsme a proč existujeme. Ve vědě se to stává často. Lidé před Kopernikem a Galileem věřili, že žijí ve středu vesmíru a obývají svět, který speciálně pro ně stvořil jejich Bůh. Postupně jsme se však museli smířit nejen se tím, že Slunce neobíhá okolo Země, ale i s životem na nepatrné planetě v obyčejné galaxii, ztracené mezi nespočtem galaxií nekonečného vesmíru.

Před sto čtyřiceti lety nám Darwinova teorie evoluce přírodním výběrem nabídl první přijatelný popis mechanismu, kterým mohla proběhnout evoluce bez zásahu inteligentního tvůrce. Biblickou představu člověka jako tvora stvořeného k obrazu Božímu jsme museli vyměnit za představu člověka – živočicha, který se vyvinul z předků podobných opicím. Byl to ohromný posun, kterým si Darwin vysloužil spoustu zesměšňování a fanatických odpůrců. A přece jsme se s oním posunem vyrovnali a pochopili jsme, že jsme živočichové stvoření dlouhou evolucí. Jestliže však má memetika pravdu, budeme se muset připravit na obdobně zásadní posun: budeme si muset zvyknout na obdobný evoluční mechanismus vzniku našich myslí i našich já.

Kdo rozhodne, zda je pro nás memetická teorie užitečná? Přestože se filozofové stále přou o kritéria platnosti vědeckých teorií, většina se shoduje alespoň na dvou pravidlech, která uplatním při posuzování memetiky. Prvé pravidlo zní, že teorie musí skutečnost vysvětlovat lépe než konkurenční teorie: lépe znamená úspěšněji a uceleněji. Druhé říká, že z teorie musí vyplývat testovatelné předpovědi, a ty se musí ukázat jako správné. V ideálním případě by mělo jít o předpovědi nečekané – měly by se týkat věcí, nad nimiž vás ani nenapadne uvažovat, když otevíráte knihu o memetice.

Tato kniha si klade za cíl ukázat, že mnohé aspekty lidské přirozenosti lze memetickou teorií dokázat mnohem lépe než v současnosti existujícími konku-

renčními teoriemi. Teorie začíná prostými mechanismy – konkurencí mezi memy o prostor v lidských mozcích a snahou memů být dále šířeny. Odtud se v našich úvahách dostaneme k vysvětlení tak rozdílných jevů, jako je enormní velikost lidského mozku, vznik jazyka, naše tendence neustále hovořit, lidský altruismus a evoluce internetu. Jakmile na lidi pohlédneme skrze nové brýle memetiky, začnou se nám jevit jiní než dříve.

Je nový pohled lepší? Já osobně o tom nepochybuji, předpokládám však, že mnozí se mnou nebudou souhlasit. Proto se pokusím hájit testovatelnými předpověďmi. Všechny své předpovědi se pokusím formulovat co nejjasněji a neustále budu připomínat, nakolik odpovídají memetické teorii. Někdy se možná uchýlím ke spekulacím, někdy i k divokým skokům mezi důkazy; pakliže však jsou spekulace testovatelné, zůstávají užitečné. Správnost nebo nesprávnost mých předpovědí ostatně nakonec ukáže, zda memy jsou jen nesmyslnou metaforou, nebo novou sjednocující velkou teorií, novým paradigmatem pro pochopení lidské přirozenosti.

Zdroj:

Blackmoreová, Susan: Teorie memů: Kultura a její evoluce. Portál, Praha 2001.